

LII. SEDNICA
ZAKONODAVNOG ODBORA
NARODNE SKUPŠTINE
 KRALJEVINE
 SRBA HRVATA I SLOVENACA

držana 10. marta 1922. god. u Beogradu.

Predsedavao Predsednik **Miša Trifunović.**

Sekretar dr. **Pavle Čubrović.**

Prisutan g. Ministar za Konstituantu i Izjednačenje Zakona, Marko Trifković.

(Početak u 9 i pol časova.)

Predsednik **Miša Trifunović:** Otvaram, gospodo, LII. redovni sastanak. Izvolite čuti protokol prošlog sastanka.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović** čita protokol LI. redovnog sastanka.

Predsednik **Miša Trifunović:** Ima li, gospodo, primedaba na protokol? (Nema.) Primedaba nema, objavljujem, da je protokol primljen.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu, kao 1. tačka: Produženje pretresa izveštaja Pododbora o projektu zakona o opštoj upravi. Na redu je glava III., koja ima 3 člana: 15., 16. i 17. Molim gospodu, koja žele učestvovati u diskusiji, da se izvole javiti za reč. Pre toga, dopustite mi, gospodo, da vam saopštim, da kod člana 16., odnosno sada 15. ima predlog gg. Vojislava Lazića i Moskovljevića, da se član 15. ukine. Drugih predloga nema. Ima reč g. Dulibić.

Dr. **Ante Dulibić:** Ja predlažem, da se cela ova glava ukine, a to se ima učiniti dosledno onom jučerašnjem rešenju; da se ne uzima u pretres pitanje, da li će se zadržati i da li će uopšte opstojati okruzi. Pošto ova ustanova okruza, dotično okružnih načelnika nije u ovom zakonu još predviđena, ja mislim, da onda nema smisla govoriti o okružnim načelnicima, govoriti o činovniku, kad nemamo dotične institucije. Stoga ja predlažem, da kao što smo preskočili prvobitni član 6. vladine osnovne, koji govori o okruzima, da se tako isto predje preko cele glave III. i da se cela ova glava potpuno ispusti iz ove zakonske osnove.

Predsednik **Miša Trifunović:** Ima reč g. Vojislav Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, mi smo podneli predlog, da se član 15. izostavi zbog toga, što smo protivni ustanovi okružnih načelnika u ovom zakonu. Okružni načelnici, po mom mišljenju, postaju izlišni, kad se bude izvršila organizacija upravnih vlasti u smislu ovoga zakona, odnosno kad se budu organizovale oblasti. Prema tome ja mislim, da ih ne bi trebalo uopšte unositi u ovaj zakon. Kaže se, da bi to bilo protivustavno i da se u Ustavu predviđaju i okružni načelnici, odnosno okružna načelstva. Medjutim ja nalazim, da to ne bi bilo protivustavno i kad bismo mi izbrisali ceo odeljak III. ovoga zakona, mi ne bismo tu ništa protivustavno učinili. Mi bismo baš učinili nešto što je na korist i države i naroda, ali opet u granicama Ustava. Jer, gospodo, pretposljednji stav člana 135. Ustava glasi ovako: »Okruzi, županije, okružja ostaju kao jedinice državne uprave, dok se ne ukinu zakonom. Njihov krug rada regulisaće zakon«. Dakle, prema

tome, baš i Ustav dopušta da se okružni načelnici mogu ukinuti, a svakako da njihova potreba prestaje, čim budu oblasti organizovane. Kao što sam u načasnoj debati rekao i izneo razloge zbog čega sam tražio, da se ceo ovaj stav izostavi, ostajem i sada pri tome; da bi ovo bilo samo nagomilavanje izlišnog činovništva i ništa drugo. Ne će ova ustanova okružnih načelnika ništa stvarnoga dati ni državi ni narodu, nego će se ovim stvoriti jedan izlišan administrativni organ, koji će otežavati pravilnu i brzu administraciju i koji će je kočiti. Ako većina ne bude htela usvojiti naš predlog, da ceo ovaj čl. 15. izostavi, onda u tome slučaju činimo drugi predlog, po kome tražimo, da se izostavi drugi odeljak ovoga člana, koji govori o tome, da načelnik okružni ima da rasmatra akta sreske uprave u policijskim kaznenim stvarima odnosno rešenja na koja budu žalbe izjavljene.

Nama je cilj, da stvorimo nešto bolje od onoga što imamo pred sobom, pa ako u tome ne možemo uspeti do krajnjih granica, onda da popravimo bar ono što bi se u krajnjem slučaju moglo, dakle da popravimo ono što se popraviti može. Zato i činim ovaj predlog.

Na slučaj ako bude odbačen prvi predlog, ostajemo pri drugom predlogu.

Predsednik **Miša Trifunović:** Reč ima gospod. Sušnik.

Anton Sušnik: Včera je g. ministar rekao, da so sodelovali pri tom zakonu odlični mođje; izobraženi strokovnjaki, posebna komisija. Jaz g. ministra spoštujem in verujem, da je bilo to res tako. Vendar pa moram reći, da ta komisija ni bila srećna pri izdelavi tega zakona, zlasti ne pri izdelavi III. oddelka, ki govori o okrožnem načelniku. Kajti okrožni načelnik, kakor je tu določen, je pravi tipični predstavnik centralizma, birokratizma in policijskega sistema. On ni nič drugega nego policijski uradnik; ki ga postavlja minister notranjih zadev; visok uradnik, ki se imenuje s kraljevim ukazom. Ta uradnik mora sodelovati z narodom, a narod nima nikakega vpliva pri njegovem imenovanju. Nikdo ne vpraša naroda, ali hoče takega uradnika ali ne. Ne vpraša se niti veliki župan. Okrožni načelnik je pomočnik velikega župana; toda veliki župan nima niti besede pri njegovem imenovanju.

Kake pravice ima okrožni načelnik? Delati mora popolnoma po direktivah centralne oblasti. On ima nalogo, da nadzira sresko upravo; on ima dolžnost, da obišče ves srez in pregleda delo srezke oblasti kot take in delo posameznih uradnikov. Pravico ima, da izvršuje disciplinarno oblast na ta način, da lahko začasno suspendira uradnika. To začasno suspendiranje je lahko prav nevarno. Kajti more se zgoditi, da okrožni načelnik ne pripada isti politični stranki kakor veliki župan. V tem slučaju bo morebiti okrožni načelnik začasno suspendiral kakega uradnika, toda veliki župan suspendije ne bo hotel potrditi — pa imate kontroverzo med pomočnikom

velikega župana in njegovim predstojnikom. Kajti, kakor sem rekel, veliki župan nima niti besedice pri imenovanju svojega pomoćnika. Ako ostane ta okružni načelnik, kakor je sedaj določeno, potem ni to nič drugoga nego nadzorovani uradnik, nekak revizor. Ustvarja se s tem tip, kakor nam ga je predložil tako drastično in mojstrsko baš veliki Gogolj v svojoj dramji »Revizor«.

Ako hoćete, da bo narod imel resnično samoupravo, morate ertati tega okrožnoga načelnika, ki je nepotreben srednji organ med sresko oblastjo in velikim županom.

Moglo bi se zgoditi še nekaj drugoga: da bi namreć notranji ministar, ki postavlja okrožnoga načelnika, imenoval okrožnoga načelnika baš radi tega; ker ne zaupa popolnoma velikemu županu. V tem slučaju bi morao okružni načelnik vršiti nekako špijonažno službu, da bi nekako kontroliral, kako dela veliki župan. Mislim, gospodje, da ustvarjanje takih uradnikov nikakor ni u smislu samouprave, katero hoćete bajte dati narodu. Radi toga se popolnoma strinjam s predlogom g. Lazića in dr. Dulibića, da se ta oddelek popolnoma izpusti.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reć g. Miloš Moskovljević.

Miloš Moskovljević: Ja ne znam pobude, koje su rukovodile g. Ministra, kad je predložio ovaj zakon, da u njega unese i ustanovu okružnih načelnika. Iz opštih odredaba vidi se, da se takova jedna ustanova ne predvidja u članu 2. a niti ima u obrazloženju i jedne reći o okružnim načelnicima. Ne objašnjava se zašto se ustanovljava takva jedna institucija i izgleda, da se u početku nije ni mislilo, da se ostave okružni načelnici, nego se tek doćnije došlo na misao, da i to treba uneti u svakom slučaju. Medjutim to pitanje treba objasniti, pa da znamo zašto će ono ovde, jer mi ne vidimo potrebu za takvom jednom ustanovom.

Ovo pitanje, gospodo, stoji u tesnoj vezi sa pitanjem o administrativnoj podeli zemlje na oblasti. Mi vidimo kako je to pitanje vrlo zateglo i u mesto da se skine sa dnevnoga reda, ono se tek sad poćinje iz početka. Mi vidimo tendenciju, da se u Srbiji okruzi proglašee za oblasti, a dok ne budemo na čisto kako će izgledati te oblasti, da li će one odgovarati duhu samoga Zakona o samoupravama i duhu Ustava, ili će se one upravljati prema nekakvim drugim razlozima i prema nećemu što nije predvidjeno ni Ustavom ni zakonom, dotle ne možemo pravilno rešiti ni pitanje, da li nam trebaju okružni načelnici ili ne.

Ako je ustanova okružnih načelnika diktovana interesima zemlje, reda u zemlji i interesima samoga naroda, onda, molim vas, ja ne vidim razloga da okruzi ostanu ovakvi kakvi su sada. Ja ne vidim razloga, da oblasti, koje su najviše samoupravne jedinice, u kojima će se pokazati na praksi, koliko je koristan za narod princip samouprave, koja treba da je podjednako pristupaćna svima delovima našega naroda u svima krajevima, — ne vidim, velim, razloga, da se te oblasti u Srbiji poklapaju sa okruzima, a u drugim krajevima da budu tri do četiri puta veće. To isto vredi za okruge. Ako ostavimo okruge ovakve kakvi su sad, onda ćemo imati to, da će pojedine oblasti biti u velićini okrugaa, a u drugim krajevima biće okruzi veći dva i tri puta nego oblasti u Srbiji. Ako se vodi računa o interesima samoga naroda, da se narodu olakša pristup do samih vlasti i da se što bolje otaljava onaj posao, koji je predvidjen tim upravnim i samoupravnim vlastima, onda

bi trebalo i pitanje okrugaa, ako se okruzi ostave, raspraviti u pogledu njihove velićine, jer se okruzi u Bosni i Hercegovini kao brćovitim krajevima bez dovoljnih komunikacija ne mogu ostaviti ovakvim kakvi su sada. Ako se pri podeli rukovodi pravim interesima naroda, onda treba voditi računa o interesima svih krajeva, a ne samo o interesima jednoga kraja.

Medjutim, meni izgleda da se ne vodi računa o interesima samoga naroda, naroćito o interesima zemljoradnika, koji su najviše zainteresovani u pitanjima upravnih vlasti, pošto su oni daleko od centra vlasti, dok su varošani tu oko vlasti. Ako se htelo voditi računa o interesima naroda, onda se ovakve stvari ne bi predlagale. Nego meni izgleda, da se nije vodilo računa ni o njegovim interesima, ni o državi, nego samo o interesima pojedinih varošć. Glavno je pitanje ovde, da svaka varošć, koja je do sada imala okrug dobije oblast i to je jasna stvar. Ali to su stvari o kojima ne govori ni Ustav pa ni zakon o samoupravama. Ako su to razlozi onda ih treba kazati otvoreno, da bismo se prema tome upravljali, a ne uvodili ustanove, koje su štetne po same poslove koji im se propisuju, a i po državnu kasu, pa ako hoćete, i po naše narodno jedinstvo, jer je, gospodo, i inaće dosta pogrešaka učinjeno. Čitava plemena našega naroda toliko su ozlojeđjena, da u tom pravcu ne treba ići dalje. S toga se ovo pitanje mora principski rešiti, a ne prema interesima pojedinaća i partija.

Molim vas, gospodo, po vladinom projektu, nikakav samostalan posao nije dodeljen okružnom načelniku. Bilo je ostavljeno da okružni načelnik rešava o žalbama protivu nižih upravnih vlasti u krivićnim stvarima. A mi nalazimo, da je i to pitanje sporno, da li on i to treba da raspravlja. A sada kada se je vide'o da nije dovoljan razlog, da postoji ustanova okružnog načelnika, onda se pokušalo da mu se da izgled neke poluinstitucije, pa je naknadnom dopunom, koju je predložio odbor, određen delokrug njegovoga rada i neki poslovi koje može on samostalno vršiti, kad mu ih ustupi sam veliki župan. Ali ovako kako je ovde predvidjeno u stvari ništa nije kazano. Ovde se kaže, »da mu veliki župan može poveriti da samostalno vrši i druge poslove iz nadlećnosti oblasnog velikog župana, osim onih koji po samoj prirodi traže jednoobrazno vršenje kod same uprave ili prelaze teritorijalnu nadlećnost samoga okrugaa«. A ovim ništa nije kazano. Znaći, da mu veliki župan može poveriti sve svoje poslove ili da mu ništa ne može da poveri, jer, gospodo, svi poslovi, koji spadaju u delokrug velikog župana, po svojoj prirodi traže jednoobrazno vršenje u celoj oblasti. Uzmimo narodno zdravlje. Propisi koji se tiću narodnog zdravlja mora u se jednoobrazno sprovoćiti, a ne u jednom okruguu ovako, a u drugom onako. Ako se uhvatimo za reći »ili prelaze teritorijalnu nadlećnost pojedinih okrugaa«, onda znaći da ima poslova, koji se odnose samo na pojedine srezove i okruge, ali se oni u sušćini opet odnose na celo okrug. Ja ću, gospodo, opet da se zadržim na narodnom zdravlju. Ja mislim, kad se kaže »koji se odnose na celu teritoriju«, da to znaći, da ima nekih, koji se odnose samo na izvesan deo njen. Uzmimo na pr. da se pojavi zaraza u jednom okruguu. Posao oko suzbijanja te zaraze tiće se samo toga kraja i prema tom izgledalo bi, da bi tim poslovima imao da rukovodi samostalno okružni načelnik. Ali on te poslove mora da vrši na osnovu nekih propisa i za-

kona, koji se tiču ne samo toga okruga nego cele oblasti, pa i cele zemlje. Meni izgleda da to nije jasno precizirano i da ovim nije kazano, koji su ti poslovi koje veliki župan može da poveri na samostalno vršenje okružnom načelniku. Ovako kao što je ovde kazano, potpuno je nejasno i ne zna se, šta će iz ovoga izaći. Zato ja nalazim, ostavljajući sve druge razloge, prema ovome što je predviđeno o kompetenciji okružnog načelnika, da je ta ustanova apsolutno izlišna, jer ne znam šta će sve on imati da radi. On će biti, kao što se objašnjava, običan inspektor velikog župana, koji će pored toga imati i druge svoje inspektore, referente, pa zašto se onda, kad je tako, ne govori o drugim referentima, o referentima za poljoprivredu, za narodno zdravlje, za veterinarstvo i t. d., nego samo o ovom okružnom načelniku.

Iz tih razloga mi ćemo glasati protiv ustanove okružnog načelnika, a ako se ona ipak ostavi, onda i protiv celog zakona.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin izvestilac.

Izvestilac Ljuba Jovanović: Ja smatram za dužnost, da kažem nekoliko reči radi objašnjenja, da bih dao odgovor na pitanja, koja su pokrenuta.

Pre svega što g. Moskovljević traži, da se govori o podeli na oblasti a ne o ovome... **(Miloš Moskovljević:** Ja nisam to tražio, nego sam dovo ovo u vezu, jer nije jasno.) Zašto nije jasno? Vi ne ćete, da rešavate o ovome što je na dnevnom redu, nego hoćete da prvo rešavate o onome što nije na dnevnom redu, pa tek posle o ovome. A kad je ovo rešenjem pododbora stavljeno na dnevni red Zakonodavnog Odbora, onda se rešava o ovome.

Što se tiče same ove ustanove, tu, gospodo, ima vazdan razloga, zašto je ova ustanova zadržana. Pre svega, gospodo, kao što vam je poznato, jer to nije nikakva stvar, koja se krije, ova je ustanova i ova odredba ustavna kao i mnoge druge odredbe, ona je plod kompromisa između realnosti, koje su postojale u Ustavotvornoj skupštini. Takvih kompromisa ima puno u svima odeljcima ustava i najpoznatiji su plodovi kompromisa u trećem odeljku ustava. Pa je, gospodo, i ovo jedan od tih posledica takvih kompromisa s tim, da se ovo lojalno ispuni, kao što je to i u ustavu predviđeno. Ja, gospodo, moram to da kažem, da prema sadašnjem stanju po moim najdubljim uverenju u našem zakonodavnom telu drukčije ne može biti, nego se ovo mora zadržati. Ali nisu samo tu bili razlozi kontinuiteta, kojima smo se rukovodili, nego ima i drugih stvarnih razloga. Pre svega, gospodo, mi treba da težimo, naročito s pogledom na iskustva, koja sada postoje za ove 3 godine i nešto više našeg ujedinjenja i koje nam je pokazalo, da je ova novo stvorena država i da je ovo novo stvoreno političko i društveno stanje izazvale više potresa nego što smo mi pri osnivanju države zamišljali, mi treba da težimo i da se prema tome čuvamo, da ne izazovemo nove potrese promenama, koje nisu neophodne, a ovo je jedna promena, koja ni po čemu nije neophodna. Iz razloga, koje sam ovde do sada čuo, nisam mogao videti ni čuti ni jednoga, koji bi govorio o neophodnosti ukidanja sadašnjih županija, okružja i okruga.

Govori se, gospodo, a to je govorio i g. Moskovljević danas, a i inače se to neprestano govori, kako ima nezadovoljstva i kako ne treba izazivati nova nezadovoljstva.

Gospodo, i ja se slažem da se učini sve, što god se može, da se odkloni nezadovoljstvo narodno i da radimo ono, što se slaže sa interesima državne celine i narodnog jedinstva i baš zato, gospodo, i hoćemo, kako je predloženo i u vladinom i u pododborovom predlogu da postupimo. Mi, gospodo, kad bismo usvojili predlog gospode, koja su za ukidanje načelstava, mi bismo, gospodo, povredili interese navike i očekivanja nekih 30 gradova i većih varoši naše države i mi nalazimo dovoljno razloga, da to ne uradimo. I to, opet da kažem, nisu samo u pitanju varoši u Srbiji nego, gospodo, isto tako, ima tih varoši u Bosni, u Vojvodini i u Hrvatskoj i Slavoniji, koje neće postati oblasna mesta i oblasna središta a koje su do sada bile okružna i županijska mesta i to njihovo stanje treba prema našem shvatanju sačuvati. **(Miloš Moskovljević:** Sad se vidi, da ste vi predstavnik varoške partije!) Samo ja, gospodo, mislim, da gospodin Moskovljević, koji iz ovoga obzira kaže baš meni lično, da se vidi, da sam ja predstavnik varoške partije, on suviše u svome govoru otvara karte, jer on sam nije zadovoljan da Sabac — jer je to samo njemu važno — bude oblasno mesto nego u isto vreme hoće i onim mestima u Srbiji, koja bi postala okružna mesta, da oduzme i to. Ako to nije partijski i varoški, onda ja ne znam šta je. **(Miloš Moskovljević:** Ne, ja se borim samo za nacionalne i kulturne interese.)

Gospoda, koja kritikuju ustanovu okružnih načelstava, imaju jedan sistem, ali koji je onako dvojstven. Oni kažu: nije potrebno; jer su izlišna načelstva, a u isto vreme, s jedne strane kažu: nije potrebno a s druge strane kažu: zašto će im ta funkcija, zašto će im ona funkcija! Ako je to nešto nepotrebno, uvek bolje dokazuje potrebnost tih ustanova to, što ustanova ima neke funkcije i to baš one funkcije, koje se osporavaju. Ja ću redom preći sve funkcije kakve se predviđaju u I., II. i III. odeljku.

Gospodo, naročito se napada od strane nekih govornika na propis II. odeljka. Taj propis zadržan je zato, što po dosadašnjem zakonodavstvu, specijalno van Srbije, postoji nadležnost okružnih načelstava. I dokle ne promenimo celokupno zakonodavstvo o tome — a mi smo juče govorili opširno o tome velikom zakonodavstvu, koje ćemo sa vremenom imati jedno po jedno da menjamo, a koje sada postoji i koje ovim zakonom i ostalim zakonima ne možemo izmeniti niti za to ima ikakve mogućnosti, kad to postoji, — onda je sasvim prirodno, da mi utvrdjemo jedno stanje, koje po sadašnjem pravnom stanju o tome postoji.

Više se zameralo još III. odeljku i onda se kazalo, kako on nije potreban, kako je u kontradikciji sa I. odeljkom. Gospodo, ja mislim, da je vrlo lako objasniti i dokazati potrebu ovoga III. odeljka. U njemu se predviđa mogućnost, da veliki župan jedan deo svoje vlasti prenese na okružnog načelnika. A šta to, gospodo, znači? Znači, pre svega, da će ta velikožupanska vlast, prenesena na okružnoga načelnika, postati bliža narodu, postati bliža onome seljaku, o kome se neka gospoda ovde naročito brinu. I prema tome ta gospoda ne treba da budu protivna ovome baš sa svoga gledišta. **(Miloš Moskovljević:** To je samo u teoriji.) Gospodo, 40—60 klm. nije teorija, nego je to jedna velika stvarnost za onoga ko ima da žipeć peške ili baš i da se vozi automobilom. **(Miloš Moskovljević:** Ali ne vidim razloga, zašto će narod da ide tamo!) Meni je žao što gospo-

din to ne vidi. Kad se zna, da postoje mnoge funkcije, koje veliki župan može preneti na okružnoga načelnika, onda je potpuno jasno, da i tih slučajeva, kad narod treba ići tamo, vrlo mnogo i mnogo.

Dopustite mi sada da kažem još i ovo. Učinjena je zamerka i nju je učinio g. Kristan, koji inače lepo shvata mehanizam državne uprave, koji predviđa ovaj zakon u vezi sa zakonom o oblasnim i sreskim samoupravama; učinjena je zamerka, ako sam ja lepo razumeo g. Kristana, da mi ovim stvaramo jednu novu instancu, da će pored instancije u srezu i instancije u oblasti biti još i jedna treća instancija i da će to usporavati i otežavati administraciju. (V. Lazić: Ja mislim, da je to još neko opazio, a ne samo g. Kristan.) Ako su još neki to opazili, onda su rdjavo opazili. Jer, gospodo, rdjavo se shvata propis, da veliki župan ima prava da prenese rešavanje po nekih stvari u nadležnost okružnoga načelnika i da, u isto vreme, može zadržati i sebi pravo, da tu svoju delegiranu vlast poništi. To ne može biti. Kad okružni načelnik reši nešto u njegovo ime, onda je ta stvar rešena i veliki župan ne može je poništiti.

Ali ima još nešto. Ima, kao što sam napomenuo i kao što i vi sami vrlo dobro znate, ima zakon o upravnim sudovima i zakon o državnom savetu. Po čl. 18. toga zakona predviđa se, da se pojedinci protivu akata upravnih vlasti mogu samo jedanput žaliti. Posle toga mora se ići pred sud; dakle vlasti ima samo dve i od dve ne može se načiniti treća ili četvrta. Ovaj jedan slučaj kad proučimo vidi se, da moramo dakle gledati i na ostalo zakonodavstvo, koje pred nama stoji.

Na posletku da kažem još i ovo. Tiče se prvog odeljka, onoga člana, u kome se govori o nadležnosti okružnoga načelnika: tiče se nadzora. Ja vas pitam: da li je ovaj nadzor izlišan, ako je on bliži onome što treba nadziravati nego medju oblasnim mestima. Ja vas pitam, da li se može bolje vršiti nadzor nad sreskim poglavarima ili načelnicima, ako su oni svega 10—15 klm. udaljeni ili ako su udaljeni za 100 klm. Isto tako ja vas pitam, da li je u interesu naroda, da se svega sa 15 do 20 klm. može doći do te nadzorne vlasti ili kad bi čovek morao ići čak velikome županu. (M. Moskovljević: Neka mu se pismeno izloži šta se ima.) Za mene je jasno, da je u interesu naroda i u interesu velikog dela ljudi, koji često nisu i pismeni, da je baš u interesu tog našeg staranja da se što pre može doći do vlasti, da primimo ovu predloženu ustanovu.

Predsednik **Miša Trifunović**: Reč ima gospodin Moskovljević radi ličnog obaveštenja.

Miloš Moskovljević: Na jedno mesto iz govora g. Ljube Jovanovića hoću da reagiram. Gospodin Jovanović nije razumeo, zašto smo onako govorili. Mi nemamo prava po poslovniku da dva puta govorimo, zato smo o jednom trošku govorili o ustanovi i nadležnosti okružnih načelnika. Kazali ste, kad se govori o kompetenciji, znači priznaje se potreba. Mi ne priznajemo tu potrebu, ali ako hoćete da je primite, trebalo je bolje precizirati tu potrebu. (Ljuba Jovanović: Da bude još nepotrebniji!)

Predsednik **Miša Trifunović**: Reč ima gospodin Žebot.

Franjo Žebot: Jaz se popolnoma pridružujem predlogu gospoda Lazića in dr. Dulibića. Že pri načelni debati sem naglašal, da ne gre, je bi v Srbiji imali okrožja, v Sloveniji pa ne. V tem se baš kaže polovičarstvo tega zakonskega načrta, da določate za

en del države neko ustanovo, ki je v drugem delu države nimate. Zakaj delate to razliko? Saj vedno govorite o edinstvu! Tu pa kažete, da nimate zmisla za pravo edinstvo.

Gospod Ljuba Jovanović je poprej rekel, da razdalja 30—40 km, ni nikaka posebna ovira. Gospod Jovanović, za našega obrtnika, kmeta in delavca je to velika ovira, ako mora iti tako daleč čez klance in po blatnih potih, preden pride do človeka, ki mu da, kar je treba.

Kakor sem že večeraj poudarjal, ne gre, da bi imali okrožja v Srbiji, v Sloveniji pa ne. Na ta način bi prišlo pri Vas mnogo več ljudi do uradniških mest nego pri nas. Vidi se, da hoćete naše ljudi pritišnuti ob stran in separirati. Jaz ne vidim, da bi bilo tu treba delati to razliko in izdelati ta zakon tako polovičarsko. Radi tega se pridružujem predlogu gospoda dr. Dulibića in gospoda Lazića, da se celo to poglavje črta.

Predsednik **Miša Trifunović**: Gospodo, pretres o ovoj glavi je svršen. (Agatonović: Ja sam tražio reč.) Molim, gospodine Agatonoviću, izvolite!

Radoslav Agatonović: Ja sam zatražio reč o ovoj glavi zato, da obrazložim jedno svoje glasanje, koje će biti protiv mog ličnog uverenja. Kao čovek, koji se bavio sa politikom dosta godina i družio sa narodom, stekao sam o nadležnosti i funkcijama okružnoga načelnika uverenje, koje je slučajno slično onome, koje je pre 40 godina iskazao kod nas jedan još od starih živih državnika rekavši vrlo lepo, da su okružna načelstva mostovi na suhom putu. Može biti, da su tada načelstva bila mostovi na suhom putu za širenje toga programa, ali od toga doba kod nas okružna načelstva pretrpela su izvesne promene. Naročito posle onog zakona o samoupravama okružnim i sreskim zbilja su okružna načelstva postala mostovi na suhom putu. Narod u užem smislu reči, pravi narod ili masa narodne vrlo su malo imale dodira s okružnim načelstvinama, ili onoliko, koliko je potrebno bilo, da se žale protiv rada sreskog načelnika kao preko mosta da se dodje do najviše instance to jest Ministarstva Unutrašnjih Dela.

Ovde smo mi zato, da vodimo računa ne samo o onom što masama naroda treba nego i o celini države. Ako je interes samoga naroda, da on nema okružnog načelnika i da ta institucija nije potrebna, nego da ima što bliže neposrednu nadzornu vlast, s kojom ima uvek posla, kao što su sreski sudovi i okružni sudovi te sreska načelstva, može biti je samoj državi potrebno iz razloga oportuniteta i postepenosti u formiranju naše države i ukidanje pojedinih instancija, može biti iz tih razloga je potrebno negde još nešto zadržati.

Ja bih taj razlog u nekoliko i akceptirao i to akceptirao bih ne za celu državu nego za pojedine krajeve, kojima je teško, da se na jedanput liše izvesnih ustanova, na koje su navikli i za koje imaju uverenje, da su one potrebne. Ja verujem, da Slovenačkoj nisu potrebna načelstva i to zato što ih Slovenija do sada nije imala. Ali kod nas u staroj kraljevini Srbiji imade 30 okruga i ako sam ja stekao uverenje, da su ta okružna načelstva nepotrebna, može biti nisu drugi stekli to isto uverenje. To je jedan veliki razlog, koji bi trebao državnici imati pred očima i radi kojega bi trebao da ide postepeno i da vodi računa o osećljivosti velikog dela našega naroda. Juče kad sam ja tražio, da se izmeni samo jedna reč »sreski poglavar«, što je veran prevod sa

nemačkoga, jedan je kolega uzviknuo: nemojte sve vaše nego i naše!

Kad kažemo, da ukidamo načelstva iz svih krajeva, neće niko za tim žaliti. Ali ipak će nekó kazati, što nam dovodite sve nešto novo. Kao što postoji osetljivost za stvaranje novih ustanova u drugim krajevima naše države, tako postoji ta osetljivost i kod nas.

Ali ima jedan drugi razlog, koji mene prinorava danas, da glasujem protiv svog uverenja. To je ovaj. Čl. 95. Ustava predvidio je okružna načelstva. (**Vojislav Lazić:** Vidite čl. 135.) Taj član ne protivreči čl. 95. nego naprotiv kaže, da će trajati dotle, dok se zakonom ne izmeni.

Gospodo, zakoni se menjanju onda, kad narod stekne uverenje, da su nepotrebni, da ih prema promenjenim prilikama životnim treba staviti na drugu bazu ili ih drukčije sklopiti i napisati. Ja verujem, da ima nas, kad bi bila cela Skupština skupa, ima jedan veliki deo, koji nisu ovoga uverenja kakvoga sam ja, da treba ukinuti okružna načelstva nego da ih treba zadržati. Kao što smo se mi evoluirali da smo stekli uverenje, da su okružna načelstva nepotrebna, pustimo vremena, da i ostali steknu to uverenje, da su načelstva nepotrebna. Ja mislim i nadam se, da to neće dugo vremena trajati pa će i narod steći uverenje barem u većini krajeva, da su te ustanove nepotrebne i da Ustav daje ovlašćenje da se donese zakon i da se te ustanove ukinu.

Samo s toga razloga i ako imam jedno individualno uverenje o tom, ja moram voditi računa o onima drugima, koji nisu toga uverenja i samo iz tih razloga ja danas glasam za ovo. Glasujem za ovo zato — i ako imam uverenje, da će i ostala gospoda doći do toga uverenja, da su se okružna načelstva preživela i da ona neće biti narodu neposredno potrebna, kad on ima ostale vlasti koje su mu bliže.

Predsednik Miša Trifunović: Pretres je svršen. Pristupićemo glasanju član po član. Stavljam na glasanje čl. 15. stari član 16. Ko je za to da se član 15. primi ovako po predlogu odborskom neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli ustati. (Ustaje manjina.) Prema tome, član 15. je primljen.

Sad ćemo da glasamo o članu 16. starom članu 17. Ko je za to da se on primi izvoleće sedeti, a ko je protiv izvoleće ustati. (Ustaje manjina.) Prema tome je član 16. primljen.

Glasaćemo o čl. 17. Ko je za to da se taj član primi po predlogu odborskom neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli ustati. (Ustaje manjina.) Prema tomu član 17. je primljen, i s tim je ova III. glava primljena.

Na redu je pretres glave IV.: »Sreski poglavar«. Kod člana 21. imam predlog g. Moskovljevića, da se u članu 29. umesto »7 godina« stavi »9 godina«. (**Lazić:** I ja imam predlog.) Jeste, i gospodin Lazić ima predlog. To je stari član 29. sada 20., odnosno u članu 22. starom, a sada 21. da se umesto »7 godina« stavi »10 godina«. (**Etbin Kristan:** I moj predlog je isti. On se nalazi u onim predlozima što sam ih juče podnio.) Jeste, i gospodin Kristan je stavio predlog u čl. 22. da se reči »najmanje sedam godina« zamene sa »najmanje 10 godina«. (**Dulibić:** Molim reč.) Ima reč gospodin Dulibić.

Dr. Ante Dulibić: Meni se čini, gospodo, da je ovaj član novi 18., a stari 20. loše stilizovan. Ja sam bio prigovorio ovom zakonu osobito to, što on na nikakav način ne sadržava razgraničenje kompetencije pojedinih organa i vlasti. I onda je sa auto-

ritativne strane bilo ovo ovako protumačeno: ne treba da se ovde na široko razgraničava kompetencija ova, jer se znade sasvim tačno, što će spadati u nadležnost velikog župana, a što će spadati u nadležnost sreskog poglavara, jer dok se ne stvore novi zakoni o potpunom ustrojstvu unutrašnjem i uredjenju uprave, dotle će važiti u pojedinim delovima naše države propisi, koji sada postoje. Dakle, dok se ne promene novim zakonima, važiće dosadašnji propisi, pa onda ne razumijem, zašto je u kondicionalnoj formi rečeno, u starom članu 20. gde se kaže: »U njegovu t. j. u kompetenciju sreskog načelnika spadaju poslovi opšte uprave sem onih, koji bi posebnim propisima bili stavljeni i t. d.« Ja predlažem, da se ovo izmeni »koji su posebnim propisima stavljeni u nadležnost kojoj drugoj vlasti«. Onda je bar jasno rečeno, da će vladati sreski poglavari, što se tiče njihove kompetencije, po predstojećim propisima. Ovako kako je rečeno, ne zna se po kojim propisima će se vladati. Dobro je da se stavi u pozitivnoj formi. Ja predlažem što se tiče novih zakona da se stavi: »koji su posebnim propisima stavljeni u nadležnost.«

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima g. Franjo Žebot.

Franjo Žebot: Opetovano smo že poudarjali, da je ta zakonski načrt pomanjkljiv. Pri tem poglavju moram naglašati to, da delokrog sreskega načelnika ni tačno označen, prav kakor ni bil delokrog velikega župana natančno določen. V tem oziru je ta zakonski načrt površen in pomanjkljiv. Radi tega je najbolje, če mi celi zakonski načrt vrnemo pododboru, da izdela boljšega.

Ta zakonski načrt tudi ne določa, da mora sreski poglavar pri nas v Sloveniji znati slovenski jezik in latinico, katero rabi naše ljudstvo. Tudi v tem oziru je ta zakonski načrt pomanjkljiv. Pri nas v Sloveniji znajo cirilico samo šolski otroci, ki se je morajo učiti v šoli. Ni pa mogoče, da bi se je mahoma naučili starejši ljudje, zlasti župani, občinski odborniki, kmetje, obrtniki in delavci. Radi tega pa mi Slovenci kritikuj mo... (**Etbin Kristan:** Samo Vi! Mi se nočemo tako osmešiti! Ne govorite: Mi Slovenci!) Saj ste lahko kaj drugega, gospod Kristan, če se nočete prištevati med Slovence. Zakaj bi jaz ne rekel: »Mi Slovenci«? Vi, gospod, Kristan, mi tega ne bodete predpisovali! (**Etbin Kristan:** Ne govorite v imenu vseh Slovencev! Jaz sem tudi Slovenec. Zato ne smete reči: »Mi Slovenci«.) Zakaj bi jaz sebe ne smel imenovati Slovenca? (Nemir. — **Predsednik zvoní.**)

Jaz kritikujem torej ta načrt tudi radi tega, ker ne določa, da bi moral sreski poglavar popolnoma znati naš jezik in biti več latinici. Kakor sem že poudarjal, je v Sloveniji nemogoče, da bi imeli kakega sreskega poglavarja, ki bi ne bil več slovenskega jezika in ki bi ne poznal navad našega ljudstva ter načina pisave, kakor je pri nas v navadi. (Klici: Ne bojte se!)

Grajati moram tudi še nekaj drugega. Kakor sem to že naglašal pri debati o imenovanju velikega župana, tako moram grajati tudi tukaj, da zakonski načrt ne določa, da bi imenovala sreskega načelnika sreska skupščina na svoj ternopredlog, oziroma da bi se imenoval sreki načelnik na ternopredlog sreskega odbora. Nikakor ne gre, da bi se ljudstvu odvezla pravica, da si lahko samo voli uradnike in da si samo določuje, kdo mu bo sreski poglavar.

Ponovno moram naglašati, da mora imeti sreska skupščina pravico, da spremeni, oziroma zamenja sreskega poglavarja, ki ne odgovarja zahtevam ljudstva in večini sreske skupščine. Kako pridete n. pr. Vi gospodje demokratje do tega, da Vam bo načeljeval v srezu človek druge stranke, ako ste Vi v srezu v večini? Gotovo ne bodete zadovoljni, ako bo v srezu, ki je po večini demokratski, načeljeval kot sreski načelnik komunist ali socialist Kristanovč vrste. V tem slučaju bodete tudi Vi zadovoljni, če bodete mogli to osebnost izpremeniti.

Iz vseh teh razlogov moram jaz predloženi zakonski načrt odločno grajati.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin Hohnjec.

Dr. Josip Hohnjec: Gospodje poslanci! Jaz sem svoje stališče, glede sreskega poglavarja označil že v načelni debati. Rekel sem, da je njegov delokrog predeljen samo negativno. Njegov delokrog obsega samo to, kar mu pusti minister in veliki župan. Drugih pravic nimam.

Gospodje! Delokrog sreskega načelnika je v ozki zvezi s tem, ali naj bodo srezni veliki ali ne. Ako ima sreski načelnik isti delokrog, kakor so ga imela pri nas doslej okrajna glavarstva, potem je dobro, da so srezni majhni in da je sodni okraj zaeno tudi politični okraj. Ako pa srezni, oziroma sreski načelniki ne bodo imeli istega delokroga kakor dosedaj okrajni glavarji, potem je to samo potrata denarja. Radi tega pravim, da je ta načrt slabo izdelan.

Grajati moram tudi to, kar je omenil že moj predgovornik, da namreč ni prav, da se postavlja sreski poglavar popolnoma brez vpliva naroda, ki biva v tistem srezu in ki je organiziran v samoupravni sreski edini.

Dalje moram grajati še to, da pravi naš zakonski načrt o referentih, da bo minister določil, kje ima pravni strokovni referent svoj sedež. Mnogo bolje bi bilo, da bi bila ta pravica rezervirana oblastni skupščini, ker oblastna skupščina gotovo bolje pozna razmere v celem srezu in bi mogla bolje odločiti, kje naj ima strokovni referent svoj sedež.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, kao što je ceo ovaj zakon površan i štur, tako isto je i ovaj odeljak. On u svome članu 19. onako površno govori o dužnosti sreskega poglavara. I tamo se kaže: »U njegovu nadležnost spadaju svi poslovi opšte uprave sem onih, koji bi posebnim propisima bili stavljeni u nadležnost kojoj drugoj vlasti«. Jednom reči kaže se: on je tamo naznačen — kako bih ga drukčije nazvao nego da je on neki vlastelin, koji može po svojoj volji raspolagati onim srezom kako on hoće. Ovako ili onako, tako izgleda. Ja ne znam, zašto se ne izradi jedan zakon na opštim principima, pa da se vidi tačno njegova nadležnost, njegova funkcija, a ne samo ovako površno i niko ne zna koja je njegova nadležnost. Ja mislim, da se zakonom treba da utvrdi svačija nadležnost, a ne da se ona tumači od strane Ministra, Velikog župana i drugih faktora. Zakonodavnu vlast ima samo Narodna Skupština i ona je nadležna da činovniku, odnosno ustanovi u zemlji da zakonski pravac rada i da ona može svojim zakonom ovladati jednoga činovnika šta će on u svome resoru moći da radi, a šta neće moći da radi.

Dalje, gospodo, kad pogledamo ovdje kako se redjaju pravni stručni referenti i kad pogledamo u čl. 21. da se tamo mogu neke ispostave ustanoviti

opet po odobrenju Ministrovom, onda čovek dolazi do toga zaključka, a i s pogledom na odeljak III. koji je već primljen, da smo mi jedna činovnička zemlja i da težimo da postanemo činovnička birokratska zemlja. Ja ne znam, da li se to u opšte slaže sa principima demokratije koje vlada zastupa. (Ministar za Konstituantu **M. Trifković:** Sasvim se slažem, da vlast bude narodu bliže, jer postoji radi naroda.) Zašto molim Vas, u čl. 20. ne bi bili tačno pobrajani koji su ti stručni referenti, koji se daju sreskom poglavaru, nego se ovde samo površno kaže, da se svakom sreskom poglavaru dodeljuju prema potrebi pravni i posebni stručni referenti: sanitetski, tehnički, prosvetni, veterinarski, ekonomski, šumarski i drugi, kao i potrebno pomoćno osoblje. Ko će ove referente da određuje. Ovdje se ostavlja Ministru da on određuje broj tih referenata. I onda jednom ovakom političkom čoveku daje se ovim zakonom da ima tehničkog referenta za dotični srez i onda će Ministar doneti odluku da postavi toga tehničkog referenta. Ja to uzimam za primer. Zašto to nije zakonom utvrđeno, da se utvrdi formacija jednoga sreskega poglavara i onda tek da se kaže u zakonu: toliko i toliko pisara, toliko ekonomata i onda smo organizovali jednu upravu u srezu, a ne ovako kao što se predviđa u čl. 20.

Dalje, gospodo, u čl. 21. kaže se: »U većim srezovima može Ministar Unutrašnjih Dela na predlog oblasnog velikog župana za pojedine od sreskog sedišta udaljene krajeve ustanoviti sreske ispostave«. Ja mislim, gospodo, da se i ovo ne može primiti i da to ide u prilog partizanstva, koje stvara jedan činovnički kadar koji je izlišan. Zašto se ne bi srezovima prilikom deobe na srezove i oblasti tako regulisalo da mogu biti srezovi udešeni da ne bi bile potrebne te ispostave? (Ministar za Konstituantu **M. Trifković:** To znači da vi želite što manje srezova.) Molim vas, kad bude pitanje o srezovima ja ću onda kazati svoje mišljenje kako gledam na organizacije srezova. Samo hoću da konstatujem to, da se ovim ide na to, da se može činiti partijskim prijateljima i da se ono radi što g. izvestilac Jovanović rekao, da ima i sporazuma koji potiče od Ustava: da 30 gradova i varoši ne mogu da se liše navike da imaju okružnog načelnika. I tako sad se teži i ovdje ustanovljavanjem ovih ispostava, da se mogu pojedinim varošima davati i koje nisu bile do sada sreska mesta, nisu imale sreskog načelnika, da ili mogu od sada i oni imati. Ako se prohte u jednom kraju, u kome dotični Ministar ima račun radi svojih političkih ciljeva da uspostavi jednu takvu ustanovu, on će je i uspostaviti. Ovdje se daje velikom županu da na njegov predlog može Ministar to da učini. Dakle, mi na ovaj način dajemo prilike, da se može partijski raditi čak i u organizovanju pojedinih ustanova. Veliki župan će učiniti predlog Ministru i Ministar će jednu ispostavu da postavi u jednoj varošici, ali menja se Vlada, dolazi drugi Ministar i on će, ako njegovi partijski interesi nisu tamo zastupljeni i ako partijski interesi zahtevaju, da ne bude ispostave, on će je i ukinuti i on će uvek imati da odlučuje, da li će u jednom mestu biti ispostave ili ne. Ali kad bude zakonom regulisano i kad bude to znao i Ministar i veliki župan, oni onda neće pokušati da zavadjaju narod, jer će se zakonom regulisati koliko će biti sreskih poglavarstava i gde će ona biti i da se mogu samo zakonodavnim putem menjati. Onda narod neće biti postavljen u velike trzavice i neće se

davati maha da se partijske strasti raspaljuju sve više i više.

Dakle, gospodo, iz svega ovoga potvrđuje se to, da se u svim prilikama gleda, kao što je malo pre g. Jovanović kazao, da se daje zadovoljenje pojedinim varošima. Ne gleda se, da li interesi zemlje zahtevaju, da neka varoš ima okružnog načelnika već se ostavlja, da ako pojedini ljudi i varoši hoće da imaju okružnog načelnika i ako nije to potrebno narodu, onda će se toj varoši i tim ljudima učiniti po volji. Nikada se ne gleda na opšte interese celine nego pojedinaća i pojedinih mesta. Prema tome, gospodo, ja tražim, da se ovaj drugi odeljak u čl. 21. sasvim izostavi a da se zakonom utvrde sreska poglavarstva i sedišta tih sreskih poglavarstava, jer vidite, gospodo, kako je malo pre mogao g. izvestilac da se dotakne nas i da kaže kako moj drug Moskovljević teži i radi na tome, da Šabac bude sedište oblasti, a ostale druge varoši da se liše okružnih načelstava. Ali, gospodo, zaboravljate, da je Vlada, u kojoj je učestvovao i g. Marko Gjurčić, koji je za poslanika biran u okrugu Valjevskom, napravila jedan projekt po kome se obrazuje oblast u koju dolazi i okrug Valjevski sa sedištem u Šabcu. Dakle, vidite, gospodo, da je g. Gjurčić terao u Šabac ne samo okrug Valjevski nego i Užički. Vidite, gospodo, kako vi možete da malazite primedbe g. Moskovljeviću, da teži da bude sedište u Šabcu a ne vidite koliko je pogrešku učinio g. Gjurčić: što je sa svojim predlogom u Vladi dao mogućnosti, da se fiksira Šabac kao oblasno mesto. (Dobacivanje: Ali je imao namere, da Valjevo bude oblasno mesto.) Nije on imo tu nameru. Vlada je predala takav projekt i tražila je, da Šabac bude sedište; čudo da Vlada nije predložila Valjevo koje je bilo baš u sredini! Dakle prema tome, gospodo, nemojte gledati na interese ni pojedinaca ni na interese jedne varošice i jednoga mesta, nego gledajte na opšte interese. Uvek se držite toga principa i onda ja mislim, da će sve izlišne ustanove odpaсти, ako se toga principa budete držali. (Ministar za Izjednačenje Zakona **Marko Trifković**: Zakon mora čuvati interese celine.) Ali ja toga ne vidim, nego vidim, da se ovde računa na sve druge interese lokalne i partijske a najmanje na interese opšte celine i ako se ne usvoji predlog koji sam ja podneo glasaću i protiv ovoga odeljka.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospođin Marko Gjurčić radi ličnoga objašnjenja.

Marko Gjurčić: Gospodo, g. Lazić izazvao me je svojim govorom, da dam jedno objašnjenje. Vlada je podnela projekt zakona o podeli zemlje na oblasti. Kao što je poznato, to je vrlo teško izvršiti, a o tome će se vrlo dobro uveriti kad dodje na rešenje i diskusiju taj predlog zakona o podeli zemlje na oblasti. Taj rok za podnošenje ovoga predloga o podeli zemlje na oblasti bio je određen Ustavom. Apsolutno nikakvog učešća nisam ja imao u izradi toga projekta. To je radio g. Ministar za Konstituantu, on je podneo ministarskoj sednici taj projekt, a zatim neposredno Narodnoj Skupštini. A da sam ja pravio taj projekt zakona o podeli zemlje na oblasti, ja ne bih napravio takvu pogrešku, da Šabac bude centar oblasti. Tu pogrešku ja neću priznati. Kao što rekoh to je projekt, koji je napravio g. Ministar za Konstituantu. A kako me je tu izazvao g. Lazić moram konstatovati, da je na moje navalljivanje unet u tu oblast i okrug užički, a sedište oblasti po projektu ostalo je. Samim tim što je užički okrug bio unet u oblast, ne bi moglo biti

sedište oblasti na periferiji u Šabcu nego u Valjevu. Smatram ovo kao pokušaj, koji je učinio g. Lazić i druga gospoda predstavnici iz valjevskog okruga, da predstave moj rad kao protivan interesima okruga valjevskoga. Medjutim kao što se iz ovoga vidi što sam napomenuo, moj rad je potpuno opravdan.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč g. Izvestilac.

Izvestilac Ljuba Jovanović: Ja moram da se ogradim od tumačenja, koje je dao jednom delu mog govora g. Lazić. On hoće da kaže kako su iz partijskih razloga zadržana okružna nadleštva. Pomešao je reč partijski sa rečju partizanski. Mi vodimo politiku, politika je upravljanje državom, to radi Skupština, a drugo je partijski rad. Treba prvo raditi a drugo ne treba. Ja se ne čudim, ali to g. Laziću dodje zgodno da tako kaže. Kaogod što dodje zgodno da gospođin Lazić kaže, a ja ne znam koliko je to ozbiljno, kako će Ministar postavljati ispostave da zadovolji svoje prijatelje. Gospodo, nije tako, nego će se i sreska načelstva predvideti u budžetu. U budžetu će se predvideti komesarijati a ispostave i komesarijati to je jedno isto. I kad se bude tako radilo, isključena je mogućnost, da radi Ministar samovoljno a najmanje bez sporazuma. On mora raditi ono što radi i Skupština i ja mislim, da nema nikoga, koji bi to bez Skupštine radio.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima g. poslanik Sušnik.

Anton Sušnik: Gospodje! Opozoril bi na to, da je član 18. u protislovju s čl. 15. U čl. 15. se pravi, da ima okružni načelnik pravice in dolžnost, da obhodi svoje srezove in da nadzoruje delo sreskih upravnih oblasti. U čl. 18. pa stoji, da je sreski poglavar neposredni vršilac upravne oblasti u srezu, in da je pod nadzorstvom velikega župana. Dalje govori čl. 21. o strokovnih referentih, ki jih je nastaviti po potrebi. Nič se pa ne pove o tem, ali so ti referenti stalni ali samo začasni.

Člen 23. predpisuje praktični izpit za sreskega načelnika. Ta praktični izpit se sme polagati šele dve leti po nastopu službe. Gospodje, ako pravi prejšnji stavek, da mora uradnik, ki hoće postati sreski načelnik, imeti vsaj 7 let državne službe, bi mogel ta praktični izpit položiti že prej. Radi tega mislim, da bi bilo dobro, če se določi, da se ta praktični izpit polaga pred nastopom službe.

V ostalem nimajo ne sreski načelniki, ne sreski poglavarji nič drugega opravila, nego da izvršujejo nadzorstvo nad posli v srezu. To je sistem, ki ga ustvarja politični strah in vzdržujejo politični vidiki. Tega ne sme biti v demokratski državi, to bo lahko na veliko škodo naše uprave. Bojim se, da sreski poglavarji ne bodo nič drugega kot policaji in da bodo pravi rušitelji — oprostite izrazu — rablji samo-uprave.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima g. Kristan.

Ethin Kristan: Gospodo, ja sam predložio, da se za nameštenje sreskog poglavara u mesto 7 godina traži 10 godina državne službe. Ja držim, da je to opravdano, jer po mome uverenju služba sreskog poglavara je veoma važna i to baš radi toga, jer će oni najviše dolaziti u dodir sa narodom. Gospodo, mi imamo iskustva iz stare Austrije, kako je to izgledalo, kad su nam mladi grofici dolazili za bezirks-hauptmane i kako se onda živelo. Ja bih želeo da mi

imamo potrebnih garancija, da se traži neko više iskustvo što bi ga oni stekli u vršenju državne službe. Što se tiče sreskih ispostava, ja na njih gledam drukčije no što sam gledao na okružne načelnike. Sa sreskom upravom dolazi narod mnogo više u neposredan dodir, nego što je to slučaj u oblastima, pa ako je sresko sedište udaljeno od naroda, onda je po mome mišljenju opravdano, da se narodu omogućiti jedan bliži put, da bi mogao posvršavati svoje poslove i te su sreske ekspoziture opravdane u praktičnim potrebama toga naroda. Ja bih samo želeo, da i na utanačavanje mesta gde će se kreirati takve ekspoziture ima sam srez u nekoliko uticaja. Ja bih se složio sa tim, da bi se sreske skupštine saslušale ili da bi one to predložile.

Ja uopšte neću da ponavljam neke prigovore, koje su stavljali drugi govornici sa kojima se ja delomnično slažem, ali hoću da napomenem jednu stvar. Kad je g. Žebot tražio, da udje u zakon, da sreski poglavar u Sloveniji mora znati slovenački i poznavati latinicu, ja nisam protestovao protiv njegovih reči radi toga, što se je nazvao Slovencem, nego što je kazao: »Mi Slovenci« tako, kao da mi svi Slovenci to tražimo. Gospodo, ja protiv toga protestujem. Ja sam takodje Slovenac i ja neću nikad govoriti »Slovenci« nego »naš deo Slovenaca«, na primjer mi Slovenci socijalisti to tražimo. Gospodo, ja držim, da se razume samo po sebi, da će sreski poglavar u jednom slovenačkom srezu morati znati slovenački, a da ne govorim poznavati latinicu, jer to postaje smešno. Ja, gospodo, idem malo dalje. Ja držim, ako hoćemo da sve u državi dobro funkcionise, da će onda morati sreski poglavar na primer u Mariboru znati i nemački a jedan sreski poglavar u Banatu znati i mađarski. (Jedan glas: A u Južnoj Srbiji turski.) I to može biti, gospodo, ali iz toga ipak ne sledi, da mi ovakve stvari unašamo ovde u zakon, a najmanje spada u zakon, da tražimo mi od njega da zna slovenački, jer bi to samo značilo, da mi hoćemo zakonom naglasiti jedno separatističko stanovište: da se hoćemo deliti od celoga naroda; a to, gospodo, ne bi bilo smešno, nego to bi bilo žalosno. (Odobranje.)

Ministar za Izjednačenje zakona **Marko Trifković:** G. Kristane, vi sada govorite onako, kao što je g. Korošec govorio u Privremenom Narodnom Predstavništvu! Isto tako!

Ethin Kristan: Ja to, gospodo, ne govorim nikome za milo, već ja to govorim zato, jer ja osećam, da bi to bila jedna čuška za nas Slovence. Ako bi se išlo ovim putem, e, onda bi gospoda mogla doći i tražiti, da sreski poglavar u Sloveniji mora biti još i katolik. (Smeh.)

Gospodo, ja, kao čovek iz opozicije, gajim iskrenu želju, da se ti zakoni onoliko poprave, koliko je to moguće prema našem uverenju. Mene boli, ako se baš iz opozicije dolazi sa takvim stvarima, koje moraju naše opoziciono stanovište da oslabe. (Dr. J. Hohnjec: Vi ga diskreditujete!) Gospodo, ja ću vam nešto reći. Ako druge grupe iz opozicije imaju pravo, ja ću glasati s njima. Ako i sam sotona ima pravo, ja ću glasati sa sotonom! (Dr. J. Hohnjec: Dobro, glasajte! Čestitam Vam!) Ja zadaću opozicije ne smatram... (Dr. J. Hohnjec i Sušnik nešto prigovaraju. — Žagor.) Vi govorite što je vama drago. Ja znam, da govorim po svome uverenju (Dr. J. Hohnjec: I mi po svome!)

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović:** Molim vas, gospodo, sada, momentano, ima reč g. Kristan, a ne druga gospoda.

Ethin Kristan: Ja zadatak opozicije ne smatram tako, da ja moram biti protiv svega što dolazi od jedne strane zato, jer je to od jedne strane došlo. Ja smatram zadatak opozicije u tome, da sam protiv onoga, što je po mome uverenju zlo, a da sam za ono, što je po mome uverenju dobro. (Odobranje. — Dr. J. Hohnjec: Svi smo za ono što je dobro!) Ja sam, gospodo, svoje mišljenje izneo u generalnoj debati i ovde ne treba da izjavljujem više nego samo ono, što se odnosi na moj predlog. Ja sam već jedanput rekao, da neću da duljim i ja ne bih bio rekao ni onoliko koliko sam kazao, da me gospoda nisu izazivala. (Plesak i povici: Bravo Kristane!)

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović:** Reč ima g. Pavle Čubrović.

Dr. **Pavle Čubrović:** Gospodo, u ovome članu, gde se govori o godinama koje treba da ima sreski načelnik, ja sam mišljenja, da bi te godine trebalo povećati, jer srezovi postaju mnogo veće jedinice i iskustvo pokazuje, da šefovi tih jedinica, ako ne raspolažu sa dobrim iskustvom; da im u toj službi često puta ni stručna sprema ne može to da nadoknadi. I ono što se najviše pojavljuje u tim slučajevima, to je neslaganje stručne sprema sa praksom.

Da bi se to ujednačilo, neophodno je potrebno, da sreski načelnici imaju malo više godina službe. Kad već tražimo, da kandidat mora polagati ispite, onda mu tražite i više godina službe i na taj način neće biti oskudice ni u iskustvu ni u spremi stručnoj.

Za potkrepljenje mog mišljenja nije potrebno da navodim, da mi imamo danas dosta činovnika, koji imaju i pravnu spremu, ali usled nepoznavanja mesta, prilika i naroda, ti se ljudi usled toga čestoputa sudaraju sa prilikama u kojima se nalaze i dolaze u priliku, da ne ume da primene zakone, koje su godinama studirali. To se događa usled toga što se oni dezorijentišu, a za tačno primenjivanje zakona potrebno je u svakom slučaju dobro poznavanje prilika. Zato ja molim, da se predlog g. Kristana smatra kao opravdan i da se 10 godina uzme kao norma.

Specijalno ovome članu mogla bi se učiniti jedna primedba, jer meni izgleda, da ćemo na ovaj način ostati bez činovnika u zemlji. (Glasovi: Zašto?) Zato što nemamo dovoljno fakultetski spremnih ljudi. (Glas: Imaju prelazna naredjenja.) Ja iznosim samo jednu bojazan, ali se slažem sa vama, da ostane norma što se tiče fakultetske sprema i polaganja ispita, ali vas molim, da se traži više godina. Ja sam toliko imao da kažem.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović:** Reč ima g. Moskovljević.

Miloš Moskovljević: Ja, gospodo, neću govoriti o onom pitanju, upravo ne pitanju nego jednoj situaciji stvari, koju je pomenuo g. Jovanović. Po mome mišljenju, on je tu stvar pogrešno ovde prestavio odnosno Šapea, kao da sam se ja rukovodio nekim partijskim razlozima, ali ja ću o tome govoriti kad bude reč o podeli zemlje na oblasti.

Sada ću da govorim o četvrtoj glavi. Ja nalazim, da i ovo, što je kazano o dužnostima sreskih poglavara, ništa nije srećnije kazano od onoga, što je kazano u velikim županima. I uopšte cela ova glava je sa celim zakonom jedan žalostan dokument zbuđenosti, s kojom se rade prvi osnovni zakoni u našoj novoj ujedinjenoj zemlji.

Ako pročitamo član 18., mi ništa jasno ne vidimo koji će to njegovu poslovi biti. Ne treba o tome više da govorim, već samo da konstatujem.

Ništa nije bolje ni u članu 20. gde se govori o kompetenciji ovoga, ne znam kako će se zvati, recimo pristava ispostavskog. Ja ću se prvo zadržati na tome da nadjem razloge za ustanovljavanje takve ispostave. Moj drug Lazić je o tome dosta govorio, a ja ću se zadržati samo na pobudama zbog kojih je ovo ustanovljeno, a neća da govorim o skrivenim pobudama, o kojima je moj drug Lazić napomenuo. Govoriću dakle o onome što je ušlo u zakon.

Ovde se kaže ustanovljavaće se ispostave u većim srezovima. Znači da ustanova ispostave zavisi od same prirode zemljišta i od veličine sreza, a da ne zavisi od onoga što je kazao g. Ljuba Jovanović, t. j. da će se ustanovljavati prema prilikama, jer to je isto što su i naši komesarijati. (Ljuba Jovanović: Ja sam kazao, da će to Skupština budžetom određivati.) Ja mislim, da to ne bi trebala ni Skupština da određuje, jer pošto mi znamo kako se budžetira kod nas, ima bojazan da će se prema tome dati mogućnost ministrima za privremeno ustanovljavanje ispostava. Ako se ovim ustanovljavanjem mislilo naročito na veličinu srezova u Bosni i Hercegovini, ja nemam ništa protivu toga, da se tamošnjem narodu olakša, ali se ne može ostaviti da Ministar Unutrašnjih Dela određuje gde će to biti. To nisu komesarijati kao što su bili kod nas u Srbiji, u banjama, ili na granici gde je poradi velikog saobraćaja bila potreba za tim. Ovde njihova ustanova zavisi od same prirode zemljišta, a srezovi sami po sebi neće rasti, nego su oni stvoreni pre toliko milijuna godina i ostaju isti. Zato ja mislim, da se ispostave moraju fiksirati zakonom, najbolje zakonom o podeli zemlje na oblasti, ili da se srezovi podele tako da nema potrebe za ovakvim ispostavama.

A sad da kažem i o samoj kompetenciji tih ispostavskih poglavara, starešina, ili kako vi kažete upravitelja. Ovde se kaže da starešine sreskih ispostava vrše pod neposrednim nadzorom oblasnog velikog župana u obimu svoje pomesne nadležnosti samostalno sve poslove, koji spadaju u nadležnost sreskih upravnih vlasti. Znači, da bi on u stvari bio sreski poglavar, on bi imao potpunu kompetenciju sreskog poglavara i bio bi pod neposrednim nadzorom velikog župana. Ali ima tu jedna ograda »osim poslova, koji prema svojoj prirodi traže jednoobrazno vršenje u celome srezu«.

Prvo, gospodo, ova ograda po mome mišljenju ne kaže ništa, ili kaže, da taj ispostavski starešina u stvari neće imati nikakvu kompetenciju, jer ovde stoji: »Osим poslova, koji po svojoj prirodi traže jednoobrazno vršenje u celome srezu«. Molim gospodu, koja su bila u upravnoj službi, da mi to objasne šta to znači, jer ja to ne mogu da razumem, može biti zbog oskudice iskustva ili zbog tuposti. Uzmimo Ministarstvo Poljoprivrede. Svi poslovi, koji spadaju u delokrug Ministarstva Poljoprivrede i Voda, odnose se na ceo srez, ali se ne mogu jednoobrazno vršiti. Na pr. u jednome srezu ima mesta, koja su jako barovita i koja bi trebalo isušivati, a u istom srezu ima mesta, recimo koja su jako brdovita, gde bi trebalo regulisati brdske reke. Prema tome poslovi Ministarstva Poljoprivrede i Voda ne mogu se vršiti jednoobrazno. Ovom odredbom se, dakle, ništa ne kaže i oni će u stvari biti ili potpuno samostalne instance, ili neće moći da vrše ništa. Ta čak kad bi se zakonom tačno predvideli poslovi,

koje on može samostalno vršiti i izdvojiti ih od onih poslova koje on ima da vrši pod nadzorom sreskog načelnika, ipak smatram, da bi to bilo vrlo nezgodno, zato što ćete tu imati jednu smešanu kompetenciju: u jednom poslu zavisi od sreskog načelnika a u drugom od oblasnog župana. Pa i sam narod neće znati kome da se obraća, tako da će se stvoriti jedna administrativna lubendinja. Zato nalazim, da ovaj drugi stav treba ukinuti, a ako vi nastojite na tome, da te ispostave ostanu, ne po zakonu nego po volji, onda treba da se stilizuje bolje i tačnije opredeli njegova nadležnost.

Zatim se slažem sa ostalom gospodom, da je 7 godina za jednog sreskog poglavara nedovoljno. Ko je čitao zakon o samoupravama vidće, da će sreski poglavar, koji nekada ima suviše uticaja na sresku samoupravu, imati vrlo krupne poslove i za tako važne poslove u jednome srezu, koji će postati važna samoupravna jedinica, nisu dovoljne 7 godina državne službe. Ja smatram, da na takvo mesto treba postaviti zrelijeg čovjeka, koji ima iskustva i da to bude činovnik sa 10 godina službe.

Potpredsednik dr. Svetislav Popović: Diskusija je završena. Imá zaključnu reč g. izvestilac.

Izvestilac Ljuba Jovanović: Pre svega, gospodo, imam da izjavim, da primam predlog g. Dulibića, koji je predložio, da se u čl. 18. mesto reči »koji bi posebnim propisima bili stavljeni u nadležnost kojoj drugoj vlasti« kaže: »koji su posebnim propisima stavljeni u nadležnost kojoj drugoj vlasti«.

Dalje, gospodo, sa pogledom na predlog g. Kristana, da se broj godina službe za sreskog poglavara od 7 povisi na 10, imam da izjavim ovo, da smo mi već usvojili, da se za okružnog načelnika, dakle za lice, koje je starije od sreskog poglavara, traže iste kvalifikacije kao i za sreskog poglavara i 10 godina službe. Meni se čini, gospodo, da se možemo zadovoljiti, ako rečem, da se za sreskog poglavara traži 8 godina službe. U vladinom projektu bilo je 5, a u pododboru mi smo povećali od 5 na 7 godina i izgleda mi, a i mislim, da ima opravdanja ono što je spomenuo g. Čubrović, da mi nemamo toliko kandidata na raspoloženju sa velikom školskom spremom, te mislim, da bi taj broj godina bio dovoljan.

G. Sušnik je spomenuo i zamerio što se ne spominje kao nadzorna vlast pored velikog župana i okružni načelnik. Ja mislim, da nije potrebno, da dodamo i okružnog načelnika s toga razloga, što je on samo eksponent velikoga župana i što se on pojavljuje kao vlast samo u ime velikog župana a ne u ime svoje.

Isto tako mislim, da nije obrazložen predlog g. Sušnika, da se ovaj praktični ispit za kotarske poglavare polaže pre stupanja u službu. To bi bilo pre opravdano, kad bi bilo reči pre stupanja u službu poglavara, ali ovde je reč o stupanju u opšte u državnu službu i prema tome ovaj stav od dve godine odgovarao bi onome, što je predviđeno za profesore, a ja mislim, da je to predviđeno i u Slovenačkoj, da posle jedne godine suplentske službe mogu polagati profesorski ispit. U Srbiji je predviđeno dve godine, pa je tako i ovo stavljeno sa pogledom, da je to vrlo važna funkcija, te moramo predvideti te dve godine kao neku probu.

Moram reći, da je misao, koja je spomenuta o potrebi znanja slovenskoga jezika potpuno opravdana i da to ne može niko sporiti. Ja samo smatram, da ne moramo unositi to u ovaj zakon, jer tamo se ne kaže, da se zna hrvatski ili srpski, pa s toga ne treba sp-

minjati i ništa drugo specijalno, šta taj činovnik mora znati. To je predviđeno u poslednjem stavu ovoga 22. člana, gde će bliže odredbe o tome propisati Ministar unutrašnjih dela. Tu se predviđa, da će pravilnik biti propisan u kome će se kazati šta će taj kandidat morati znati, pa je onda ostavljeno volji g. ministra, koji će za to odgovarati Narodnoj Skupštini, da tu predvidi sve šta treba.

Dalje smatram, da sve zamerke, koje su teže prirode i koje su učinjene, treba ovde da spomenem. Tako je rečeno sa nekoliko strana, naročito je prvo spomenuo g. Hohnjec, kako se nigde ne govori kakva je upravo nadležnost sreskog poglavara, nego je sve to ostavljeno volji ministrovij. Ja mislim, gospodo, da je ovo precizno kazano, prema prvoj rečenici prvoga odeljka ovoga člana, da je sreski poglavar neposredni vršilac opšte upravne vlasti u srezu. Šta to znači? To znači, da on radi sve poslove, koji spadaju u nadležnost opšte uprave, a tu su spomenuti, u prvome članu ovog zakona, svi poslovi, koji spadaju u nadležnost opšte uprave. Svi poslovi te opšte uprave u njegovoj su nadležnosti. On je onaj, koji to radi i kao prva instanca. Meni se čini, da nešto preciznije od toga tražiti, izlišno je. Naravno, kao što smo juče govorili, tražiti detalje, da se u ovaj zakon unesu, nepravedno je. Kad je bila reč o stručnim referentima sanitetskim, tehničkim, neki govornici zamerali su, što o tome nije nešto bliže rečeno. O stručnim referentima govori se u specijalnim zakonima, koje imamo i koje ćemo imati, a za sada vredi ono, što je kazano u specijalnim zakonima, a docnije će vrediti, šta bude kazano u specijalnim zakonima promenenim ili novim. Generalna zamerka mislim da nije opravdana.

Moram reći isto tako, da od jednoga gospodina govornika o ispostavama sasvim se pogrešno razumelo. U opšte, izgledalo bi, da se želelo, da tih ispostava i nema. Ja moram objasniti i ako je iz govora g. Moskovljevića to jasno izašlo, da se ovo tiče većih srezova. I mi, gospodo, treba da težimo, da ne samo ne cepamo sadašnje velike srezove, nego upravo da i neke od sadašnjih malih srezova vremenom, kad prilike dopuste, sastavimo u jedan po dva najmanje i po tri. Zašto to da uradimo? Da uradimo, gospodo, samo zato, što jedna sreska samouprava, ako ima već srezove, biće, prema tome, privredno razvijenija, finansijski jača i bogatija i ona može vršiti svoju dužnost i postizavati svoje ciljeve. U malim srezovima to je apsolutno nemoguće. Dokle ne budemo stvorili takve veće srezove od malih, onda bar da ne cepamo sadašnje srezove, koji će imati privredne i finansijske snage da odgovore svojim zadacima, a s druge strane, moraće da olakšaju narodu da izadje u susret njegovim potrebama i da iz takvog velikog sreza i iz velikih daljina ne mora ići u sresko mesto i olakšalo bi mu se da ide onde gde bi mu ispostavna vlast bila bliža. To je pravi razlog, a ne nekakav drugi skriveni, zašto su ispostave ovde predložene i zašto se zadržavaju onde, gde već postoje i zašto se stvarno govori, da se otvore i onde gde ih sada nema.

Dakle, kao što vidite, gospodo, mi smo imali razloga zašto smo predložili ovo, što neka gospoda zameraju. Ja vas molim, da izvolite ovako, kako je predloženo i primiti sa izmenama, koje ste izvolili čuti i koje se tiču člana 18. predloga g. Dulibića i člana 21. mesto 7 godina osam godina u smislu razloga, koje je izneo g. Kristan i druga gospoda.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Gospodo, prelazi se na glasanje. Glasace se o svakome članu posebno. Glasace se prvo o članu 18. Gospoda koja

primaju član 18. neka izvole sedeti, koja su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 18. primljen.

Glasacemo sada o članu 19. Gospoda koja član 19. primaju neka izvole sedeti, koja su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Član 19. je primljen.

Kod člana 20. imade protupredlog g. Voje Lazića, da se drugi stav briše. Glasace se prvo o predlogu pododbora. Gospoda koja primaju predlog pododbora neka izvole sedeti, koja su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Primljen je član 20. po predlogu pododbora.

Glasace se o članu 21. Kod člana 21. imade protupredlog g. poslanika Kristana i g. Moskovljevića, da se mesto sedam godina metne deset godina. Predlog pododbora izmenjen da ne bude sedam godina nego osam godina. Glasace se prvo o predlogu pododbora. Gospoda koja primaju predlog pododbora neka izvole sedeti, koja su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Član 21. primljen je po predlogu pododbora.

Glasace se o članu 22. Gospoda koja član 22. primaju neka izvole sedeti, koja su protiv neka izvole ustati. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 22. primljen po predlogu pododbora.

Prelazi se na pretres glave V. Ima reč g. poslanik Hohnjec.

Dr. **Josip Hohnjec**: Ta oddelek bi moral nositi naslov: Pogreb zadnjih ostankov pokrajinskih vlad in pokrajinskih uprav. Vi veste, gospodje, kaj to pomeni, prekiniti s tem, kar je bilo zvezano z zgodovino, s tradicijami, z običaji, kar je bilo v tesni zvezi s prirodnimi, socialnimi in ekonomskimi odnošaji. Mi smo svoje stališče že večkrat povedali. Tu moram samo ponoviti da nosite gospodje, ki odvezmate narodu to, kar je narod imel, za to odgovornost. Jaz mislim — in na to obračam Vašo pozornost — gospodje, da se ne bo dala tako hitro nadomestiti uprava, ki je bila pri nas uvedena in ki je dobro funkcionirala, da se ne bo dalo tako hitro na njeno mesto postaviti nekaj novega. Dedščino pokrajinskih uprav si hoče razdeliti medseboj centralna oblast, oziroma resorni ministri, ki bodo od delokroga prejšnjih pokrajinskih uprav odstopili velikemu županu to, kar jim ugaja, oziroma to, kar jim ne ugaja. Toda samo po sebi je umevno, da ta stvar ne bo šla tako gladko in ne tako brzo. Zato mislim, da se rok treh mesecev, ki ga tu določate kot rok, v katerem se mora nova uprava uesti, ne bo dal držati, ker je to fizično nemogoče. Če se bo pa to storilo, bo nastopil v upravi nekak vacuum, ki bo zelo opasen in ki bo rodil prav slabe posledice. Zato je moje mnenje — in mislim, da bi to mnenje lahko sprejela tudi vladna večina — da se rok, ki je stavljen v zakonu, črta.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Sušnik.

Anton Sušnik: Dobro je rekel gospod kolega Hohnjec, da se nova uprava nikakor ne bo dala tako hitro uesti v življenje. Dovolil bi si, obrniti pozornost gospodov iz vladne večine na to, kako nevarno je, ako stavimo v prehodne določbe rok, v katerem se mora uesti centralizacija uprave. Saj smo imeli že pri donošenju ustave sličen slučaj, ko smo stavili v ustavo rok, v katerem mora finančni minister predložiti budget. Tam smo rekli, da se mora to zgoditi v teku enega meseca. Govorniki iz opozicije so že takrat opozarjali na to, da se bo to dalo radi tehničkih težkoč težko uesti. Praksa je pokazala, da smo imeli prav, ker gospod finančni minister res ni

mogel v teku enega meseca predložiti budget in je moral v tej točki kršiti ustavo. Isto bi se nam utegnulo dogoditi tukaj, če določimo, da se mora centralizacija uprave izvesti v teku treh mesecev. Popolnoma dosti bi bilo, če bi mi rekli, da se bo nova uprava uvedla takrat, kadar bodo izvršene vse potrebne predpriprave.

Prav tako moram pripomniti, da se nikjer ne vpraša za svet pokrajinski namestnik in da se popolnoma pušča iz vidika, da on sedaj najbolje pozna upravo in da bi bilo treba sporazumno z njim določiti, kateri posli pokrajinske uprave se bodo sedaj prenesli edinole na ministrstva.

Ko se govori o uradnikih, se pravi, da se bodo dali uradniki okrožne uprave, ki se ne bodo nastavili pri oblastnih upravah, na razpoložnje. Pri tem se pa pozablja, da imamo tudi pokrajinske uradnike. Kaj bo z njimi? Ali bodo popolnoma odpušteni iz službe, ali bodo stavljani na razpoložnje, ali kako?

Na razpoložnje se stavljajo tudi veliki župani. Jaz mislim, da bi se mogli doseđanji veliki župani pridržati in nastaviti pri novih oblastih. Zakaj stavljati toliko visokih uradnikov po nepotrebnem na razpoložnje?!

Nov veliki župan mora v stvareh splošne uprave delati tako, da zasliši v vsakem posameznem slučaju oblastni odbor. Mislim, da je to premalo. On mora delati v sporazumu z oblastnim odborom, ne pa samo zaslišati njegovo mnenje.

Kadar ne bo dosti uradnikov s pogoji, ki so določeni za položaj sreskega poglavarja in okrožnega načelnika, se določa v prehodnih določbah, da se morejo nastaviti »i lica, koja se sada nalaze na tim položajima ili su ranije na istima bili«. Tu je treba pomisliti na to, da mnogi doseđanji sreski načelniki ne odgovarjajo predpisom, da so mnogi, ki ne znajo niti vršiti svojih poslov, da so v mnogih krajih nastavljeni za sreske načelnike skoro — da tako rečem — analfabeti. Mislim, da bi ne bilo v interesu dobre uprave, če bi tudi te ljudi pridržali še dalje kot sreske načelnike.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Vojislav Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, ja nalazim da baš zbog toga što su zadržate ove četiri, odnosno što je zadržata i funkcija okružnih načelstava, da su i ova prelazna naređjenja ispalala zbog toga takva, da ćemo mi u ovde preduzetom poslu na stabiliziranju budžeta i budžetske ravnoteže pretrpeti potpuni neuspeli. Jer ne samo da mećemo moći da smanjimo broj činovnika nego ćemo na protiv morati još da ga povećamo. Kad se je htelo da se otvaraju i nova nadležstva, kao što su oblasne uprave, onda je trebalo nešto od staroga ukinuti i samo na taj način postići ravnotežu, inače na drugi koji način to je nemoguće. To je jedna opšta zamerka celokupnom radu na ovom zakonu i onda naravno i na prelazna naređjenja, koja su kao posledica ovog zakona morala doći ovakva kakva su.

Dalje što se tiče odredjivanja plata velikih župana, kod čl. 27. ja ne bih mogao da kažem, da li je ta plata velika ili mala, da li bi je trebalo smanjiti ili je ostaviti ovakvu kako je predviđena sve dotle, dok se ne bi prvo izvršila podela na oblasti, dok ne bi prvo videli kolike će biti oblasti. Ako bi pojedini okruzi postali oblasti, kao što se to već u javnosti govori i kao što ima izgleda da može to i biti, onda zašto bi mi dovodili na položaj jednoga čoveka sa po platí većim položajem na položaj načelnika okružnog

odnosno da vrši dužnost, koju vrši jedan okružni načelnik, samo s toga što se naziva velikim županom.

I najzad ovde kod čl. 28. govori se, da za sada, za prve tri godine, mogu se postaviti za velikog župana ili okružnog načelnika ili sreskog poglavara i lica, koja se nalaze na tim položajima sada, ili su ranije na istim bili i da za tri godine oni ne moraju imati onih kvalifikacija, koje se traže ovim zakonom i ne moraju polagati ispit. Ja se ne slažem s ovom odredbom. Ja nalazim, da treba tražiti onima i kvalifikacije i polaganje ispita i ne treba u opšte dozvoliti rok od tri godine, da nestručna i nekvalifikovana lica zauzimaju ove položaje, a još manje da se može dozvoliti, da dolaze na te položaje i lica, koja su ranije na tim položajima bila, a nisu sada na tim položajima. Dakle znači, da može doći na položaj sreskog poglavara i jedan bivši načelnik sreski, koji je može biti sa tog položaja otišao iz budi kakvih razloga, a da se od njega ne traži ni kvalifikacija ni propisni ispit. Ako se baš na kraju krajeva moraju zadržati sadanji, onda zašto bi se doveli oni, koji su nekada na tim položajima bili. Prema tome ja se ne mogu složiti s ovim prelaznim naređjenjima i glasaću protiv njih.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima gospodin Žebot.

Franjo Žebot: Kakor iz celega zakonskega načrta, tako je razvidno tudi iz zadnjega poglavja, da je ves zakonski načrt izdelan z veliko naglico. Mi vidimo, da določajo posamezni paragrafi, da se mora to izvršiti v treh mesecih, ono v 4 mesecih i t. d. Vi hočete vse nove določbe uvesti z veliko naglico. Že predgovornika iz našega kluba sta poudarjala, da ta naglica nikjer ni dobra, najmanj pa pri zakonodaji. Če pogledam stari paragraf 25., vidim, da hočete v teku 3 mesecev storiti vse: pripraviti uradnike, zgradbe, strokovnjake, pomožno osebje i t. d. Vprašam Vas: ali je mogoče, da bodete v teku 3 mesecev dogradili vse zgradbe, katere bodete rabili za sreske oblasti in za vse druge oblasti? Saj nimate materiala, nimate toliko stavbenikov, nimate delavcev, ničesar nimate. Glavno pa je še to, da Vam bo rekel finančni minister, da ni denarja. Kako hočete zgraditi potrebne zgradbe za toliko oblasti in sreskih oblasti?

In potem še nekaj drugega: kje hočete takoj dobiti toliko uradnikov? Sedaj število uradništva reduciramo. Sam sem član tiste komisije. Mi uradnike mećemo iz službe, Vi pa hočete dobiti novih. Nastala bo taka babilonska zmešnjava, kakršne sami ne želite. Kje bodete vendar dobili potrebno število strokovnjakov, inženirjev i t. d., ki jih bodete rabili pri sreskih in drugih oblastih? Gospodje, jaz Vas svarim, da pri tej stvari kolikor mogoče »bremzate« (zavirate), da ne bomo prišli pri naši upravi še v večji kaos, nego ga imamo že danes.

Iz prehodnih določb tudi ni razvidno, kakšen bo budget v sreski in oblastni upravi. Nikjer mi nič točno določenega, kakšni dohodki se bodo stekali v ta budget.

Moj predgovornik gospod Sušnik Vas je tudi že opozoril na nedostatek v oni določbi, kjer pravite, da se bodo v slučaju, če ne bo na razpologa kvalificiranih uradnikov za poglavarstva mesta, mogli nastavljati tudi drugi uradniki. Mi se vedno borimo proti nekvalificiranim uradnikom — tukaj jih pa zakonodajec zopet nastavlja! Zato sem jaz mnenja, naj se ta poslednji paragraf črta.

Predgovornici iz našega kluba so tudi že omenjali možnost, da bo maloga naše uprave, da se bodo srezi slagali. Mi Slovenci — poudarjam še enkrat: mi Slovenci — protestiramo proti temu, da bi se našim okrajem v Sloveniji vzela avtonomija, da bi se kršila historična avtonomija in da bi se vzelo ljudem staro pravo, dosedanja ugodnost, da imajo tako blizo do sodnije. (**Josip Drofenik:** Pa saj tu ne gre za sodnije!) Vi tega ne razumete. (**Josip Drofenik:** Tako kakor Vi!) Zato bo naš klub glasoval proti temu paragrafu:

Predsednik **Miša Trifunović:** Reč ima gospodin izvestilac.

Izvestilac **Ljuba Jovanović:** Ja, gospodo, kao zastupnik gospodina izvestioca moram da Van iznesem jedan predlog, o kome je bilo reči u pododboru, a koji je neophodno potreban da se usvoji. To bi bio jedan novi čl. 29., koji bi glasio ovako: »Rashodi lične i materijalne prirode potrebni za isplatu izdataka oblasnih uprava podmiriće se iz ušte-da, koje se u toku budžetske godine postignu u rashodima pokrajinskih namesništva ili okružnih načelstva, koja budu ukinuta kao i Ministarstva pobrojanih u čl. 1. ovoga zakona«.

Smisao je taj, da će se jedan deo poslova preneti s Ministarstva na oblasne uprave i prema tome će se broj kod Ministarstva smanjiti, pa će biti uštede kao i kod ukidanja okružnih načelstva, gde će sada biti središte oblasnih uprava.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović:** Reč ima g. dr. Dulibić.

Dr. **Ante Dulibić:** Na član 25. zameravam to, da je druga tačka drugoga stava sasvim suvišna. Ova druga tačka kaže: Načelnici će vršiti samo one poslove, koji su im ovim zakonom stavljeni u dužnost. Ja mislim, da je to suvišno i tako lepo ne izgleda, u koliko je rečeno, da poslovanje upravnih vlasti prestaje. Kad to poslovanje prestaje, onda je naravno, da će okružni načelnici vršiti ono što smo im stavili u dužnost.

Na član 26. predlažem, da se šesti stav potpuno izbriše. Taj se stav sastoji iz dva dela. U prvom delu je rečeno, što stoji gore, a što sam predložio, da se gore izbriše. Druga tačka stava šestoga glasi: u Sloveniji i Dalmaciji, gde okruga nema, neće se ni obrazovati. Ovo bi bilo prejudicirano za odluke, koje bi zakonodavni odbor prihvatio za okruge. Ne želim, da budem zlo shvaćen, jer ja ne tražim te okruge, a ne traže ih ni moji drugovi iz Slovenije, kako mi se čini, ali mi samo želimo, da se ovo pitanje raspravi i da se konačno načelno o njemu odluči.

Još samo nešto da kažem glede zadnjeg člana 29. ov. zakona. Kod novog člana 20. a starog 30. po stilizaciji pododbora mogu da budu pridržani u službi svi činovnici, koji danas služe, a mogu da budu primljeni u službu i oni činovnici, koji su istupili iz službe, ili koji su pošli u mirovinu. Tu, gospodo, nešto fali. Trebalo se barem reći, da ta lica treba da budu sposobna za službu, a to treba ipak naglasiti, jer ovako kako je rečeno izgleda, da ne treba ništa drugo nego da je dosta da su oni samo bili u službi pa da steknu službu. Prema tome ja predlažem, da se posle reči »lica« stavi »priznata kao sposobna«. Mi imamo, gospodo, također nekili činovnika osobito mladih, koji imaju kvalifikaciju, fakultet, ali su došli tako iznenadno u službu i došli su u visoke položaje, a sve bez prakse i bez ispita. Po ovom članu 29. iz-

gleda, da ni ta lica koja imaju uslove i koja mogu položiti ispit, ne treba da ga polože i zato molim; da se i ovde stavi dodatak, po kojem sva ona lica, koja imaju uslove za kvalifikaciju a nemaju ispita, da se primoraju da ga polože. Neka ga polože! Kad nisu ni toliko sposobna da polože ispit, neka ih se primora da ga polože. Zato predlažem, da se doda, da sva ona lica, koja imaju zakonske preduslove za polaganje ispita, da ga moraju kroz 6 meseci položiti, inače će se otpustiti iz službe.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović:** Diskusija je završena. Završnu reč ima g. izvestilac.

Izvestilac **Ljuba Jovanović:** Ja primam onaj predlog g. Dulibića, koji traži da se u čl. 25. izostavi prva rečenica koja glasi: »Okružni načelnici, odnosno podžupani vršiće funkcije, koje im pripadaju po ovom zakonu«. Ja primam, da se ovo sasvim izostavi.

Što se tiče predloga, da obaveza o polaganju ispita stupi odmah na snagu, i to kako za nove tako i za stare činovnike, i to gospoda traže svega u jednom malom roku, da ta obaveza stupi na snagu, ja moram da izjavim, da taj predlog ne bih mogao primiti iz toga razloga, što je predviđeno na koji će se način polagati ti ispiti. Medjutim, prvih meseci neće biti ni moguće da se ti ispiti polažu. Potrebno je, da se sastave ispitne komisije, a za te ispitne komisije je predviđen takav sastav, da to ne može biti odmah sada. Sastav je vezan sa postojanjem upravnih sudova, kojih još nema, pa bi ili tek trebalo ostvariti, a ministar će sem toga o tome propisati i naredbu. Pošto se to uradi, nastala bi sprema i prijavljivanje kandidata, a za to vreme bismo ostali bez kandidata za te tako važne funkcije. Šta je sa drugim delom stava 6.? Ja za to nisam dobio nikakav konkretan predlog. (Dr. **Ante Dulibić:** Ja sam predložio, da se izbriše ceo stav 6.) Ja Vas nisam bio razumeo, ali moram izjaviti ovo. U koliko se tiče onoga dela toga stava, koji govori o okruzima u Sloveniji i Dalmaciji, ako bi se tu štogod predložilo, ja bih mogao o tome razmisliti. Što se tiče drugoga dela, ja na to ne bih mogao pristati, jer je u pitanju da se zadrže i dalje bez potrebnih opravdanja nekakvih 26 okružnih načelstava ili županija, a za to nemamo nikakvog razloga. (Dr. **Ante Dulibić:** Ja mislim, da to treba da se prepusti drugom zakonu, a ovde da se to ne govori.)

Gospodo, ja izjavljujem da ovo primam, a u zakonu o oblastima o ovome ćemo govoriti.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović:** Prelazimo, gospodo, na glasanje. Glasanje će biti o svakom članu posebice. Gospoda, koja primaju član 23., prema redakeiji pododbora, izvoleće sedeti, koja su protiv izvoleće ustati. (Većina sedi.) Objavljujem, da je čl. 23. primljen prema redakeiji odborskoj.

Prelazimo na čl. 24. Gospoda koja primaju čl. 24. izvolice sedeti, a gospoda koja su protiv izvolice ustati. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 24. primljen prema redakeiji odborskoj.

Kod čl. 25. izvestilac pododbora prima da se u stavu 6. izostave reči: »Okružni načelnici, odnosno župani vršiće funkcije, koje im pripadaju po ovom zakonu. U Sloveniji i Dalmaciji gde okruga nema, ne će se ni obrazovati«. Tako predviđen ovaj stav glasi: »Okružna načelstva (županije), koja postoje u mestima, u koja su sedišta oblasnih uprava ukidaju se«. Gospoda koja primaju čl. 25. u ovako primljenoj redakeiji neka izvole sedeti, koja su protiv neka iz-